

Spriedums.

LATVIJAS SUVERENĀS TAUTAS VĀRDĀ,

1929.g. marta mēneša 15.diena Latvijas Senāta, Apvienotās sapulces rīcības sēdē, kurā piedalījās:

priekšsēdētājs senators M.Gobiņš,

Senatori: K.Valters,

K.Ozoliņš,

Dr. A.Loebers,

B.Nagujevskis,

A.Gubens,

A.Petersons,

J.Kalacs,

K.Purviņš,

Fr.Zilberts,

Fr.Konradi,

J.Balodis,

Virspрокurors A.Charitonovskis,

Virssekretars v.i. O.Gubens

caurlūkojis Senāta virspрокurora 1927.g. 13.septembra priekšlikumu Nr.455 Tieslietu ministra uzdevuma dēļ paskaidrošanai, kā izprotams Latvijas apstākļos (Sodu likumu 100. un 128.p.) termins: „augstākā vara” un ko Latvijā faktiski var uzskatīt par šīs augstākās varas orgānu un nesēju, izklausījis virspрокurora atzinumu, a t r o d :

Ar 1918.g. 6.decembra „Pagaidu nolikumiem par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību” Latvijā ieviesti un stājušies spēkā bij. Krievijas 1903.g. Sodu likumi. Šo Sodu likumu 128.pantā (Tieslietu ministrijas izdevumā latviešu tulkojumā), starp citu noteikts sods tam, kas izradījis bezkaunīgu necienību pret augstāko varu, bet minēto Sodu likumu 100.pantā (1917.g. 4.augusta redakcijā), starp citu, paredzēts sods tam, kas ar varu apdraudējis grozīt pastāvošo valsts iekārtu, vai gāzt valsts augstākos varas orgānus, vai atņemt iespēju šo varu izlietot. Lai noskaidrotu šo pantu pareizu izpratni Tieslietu ministrs, pamatojoties uz Tiesu iekārtas likuma 185.p., griezies pie Senāta

¹ Oficiālā publikācijā nav ievietots. Publicēts tulkojums krievu valodā „Zakon i sud”, 1929/1, 12.-14.sleja. Sk. tālāk.

Apvienotās sapulces izskaidrot, kas īsti saprotams Latvijas demokrātiskā republikā zem jēdziena „augstāka vara”, un kas uzskatams par šīs augstākās varas nesēju.

Griežoties vispirms pie apradītā panta latviskā tulkojuma, jākonstatē, ka latviešu tulkojumā lietotais termins „augstākā vara” nav uzskatams par pilnīgi identisku bij. Krievijas likuma tekstā lietotajam terminam „верховная власть”, bet gan par pareizu būtu jāuzskata termins, kurš pieņemts šīs varas apzīmējumam Tautas Padomes un Satversmes Sapulces kompetences (platformas) deklarējumos

-103op-

<http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvval1533-1-634/LVVA-1533-1-634-0107.jpg>

un Latvijas Republikas Satversmes 2.pantā – proti „suverenā vara”, jo vienīgi šādā nozīmē vārds „верховная власть” ir ticis lietots kā 1903.g. Sodu likumos, tā arī bij. Krievijas pamatlikumos pie monarcha varas apzīmēšanas, neidentificējot šo jēdzienu ar jēdzienu „valsts augstākās varas orgāni” („органы верховного управления”), ar kādu jēdzienu tika apzīmēti augstākie likumīgie pārvaldes orgāni Krievijā, nostādot tiem pretim zemākos viņiem padotos orgānus – (органы подчиненного управления). Pats suverenās varas subjekts ir radies un reāli pastāvēja (un pastāv) valstīs ar monarhistisku iekārtu, kur ar šo jēdzienu tiek nozīmēta vara, kura ir juridiski neierobežota un neierobežojama, tas ir vara, kura stāv pāri likumam (tiesībām). Šī vara stāv pāri visiem citiem tiesību subjektiem valstī un nevar tikt ne savā darbībā, ne gribas izteiksmē, no likumiem saistīta vai ierobežota. Pat konstitucionālā monarhijā, kur šīs varas funkcijas zināmā nozarē (likumdošanā) tiek deleģētas zināmai pilsoņu grupai, monarha vara paliek visumā pēc idejas nedalīta un izpaužas monarha tiesībā pēc sava ieskata atlaist likumdošanas iestādi, tas ir, monarhs joprojām turpina skaitīties par suverenu valsts varas orgānu visa pilnībā. Republikāniskas iekārtas valstīs suverenitātes jēdziens gan nav izzudis, bet tas turpina pastāvēt vienīgi idejā-fikcijā, deklarējot, ka suverena vara pieder tautai, jeb, kā to atzīst modernās valsts tiesības – likumam, resp. tiesībām.

Augstākā (suverenā) vara Krievijā līdz 1917.g. revolūcijai pēc tur pastāvošiem pamatlikumiem piederēja monarham un bija iegūstama mantojuma ceļā, un monarhs, kā tiesību subjekts, skaitījās par suverenās varas avotu un nesēju. Tamdēļ monarha un viņa troņmantnieka fizisko personu apdraudējums ar varu tika uzskatīts kā dumpis pret valsts augstāko varu, kāds noziedzīgs nodarījums bija paredzēts Sodu likumu 99.p. To pašu Sodu likumu 100.p. noteica sodu tam, kas ar varu apdraudējis grozīt Krievijas vai kādā viņas daļā nodibināto ar pamatlikumiem valsts iekārtu vai troņa mantošanas kārtību, vai atraut no Krievijas kādu viņas daļu.

Ar 1917.g. 2.marta aktu Krievijas ķeizars atteicās no troņa, nolika no sevis augstāko (suvereno) varu un nodeva, kā troni, tā arī ar troni savienoto austāko (suvereno) varu savam brālim, kurš savukārt

-104-

ar t.p. gada 3.marta aktu atteicās pieņemt šo mantojumu un paziņoja tautai, ka augstākā (suverenā) vara Krievijas valstī pieder Pagaidu Valdībai līdz laikam, kamēr sasauktā Satversmes sapulce nodibinās valdīšanas veidu Krievijas valstī.

Tādā kārtā 1917.g. tika radīts orgāns ar augstāko (suvereno) varu – Pagaidu valdība.

Sakarā ar minēto Krievijas valsts varas pārkonstruēšanu Sodu likumu 99.p., automātiski atkrita, bet Sodu likumu 100.p. ar 1917.g. 4.augusta likumu tika rediģēts no jauna seko[jo]ši (Latviskais tulkojums kodifikācijas nodaļas izdevumā): „Kas ar varu apdraudējis grozīt pastāvošo valsts iekārtu Krievijā, vai atraut no Krievijas kādu viņas daļu, vai gāzt valsts augstākās varas orgānus, vai atņemt tiem iespēju šo varu izlietot, sodāms ar spaidu darbiem uz visu mūžu vai uz noteikt laiku. Šis latviskais tulkojums (Kodifikācijas nodaļas redakcijā) lietots krievu teksta „смещение органов Верховной власти” vietā, kad pēc burtiskā tulkojuma būtu pareizāki jāteic: „gāzt suverenās varas orgānus valstī”, t.i., ka jau nodibināto (Krievijas) Pagaidu valdību, tā arī tos varbūtējos suverenās varas orgānus, kuri varētu nodibināties uz priekšu Pagaidu valdības vietā (Viskrievijas Satversmes sapulce), un vienīgi šādā nozīmē jāizprot šinī Krievijas likumā likumdevēja lietotais suverenās varas orgānu apzīmējums daudzskaitlī. Tamdēļ pie jautājuma izšķiršanas kas īsti atzīstams par suverenu varas orgānu (nesēju) Latvijā, nevar ņemt par izšķirošu aprādīto speciālo Sodu likumu tekstu, bet gan šis jautājums izšķirams vienīgi saskaņā ar Latvijas pamatlikumu noteikumiem (Satversmi).

Ar 1918.g. 18.novembra Latvijas valsts proklamēšanas aktu Latvijā nodibinājusies, ka augstākās (suverenās) varas nesēja, Latvijas Tautas Padome, un tanī pat dienā pieņemtajā Tautas Padomes platformā bija noteikts, ka suverenās varas Latvijā pieder Tautas Padomei līdz Satversmes Sapulces sasaukšanai. Līdz ar to Tautas Padome Latvijā palika par Sodu likumu 100.p. paredzēto augstākās varas orgānu.

Sanākot 1920.g. 27.maijā Satversmes Sapulcei, tika pieņemta deklarācija par Latvijas valsti, noteicot, ka Latvijas valsts suverenā vara pieder Latvijas Tautai.

-104op-

<http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1533-1-634/LVVA-1533-1-634-0108.jpg>

Tā paša gada 1.jūnijā Satversmes Sapulce izdeva pagaidu noteikumus par Latvijas valsts iekārtu, kuros noteikts, ka Latvijas valsts suverenās varas nesēja ir Satversmes Sapulce, kuras uzdevums ir izstrādāt un izdot valsts pamata likumus, un tamdēļ arī Satversmes Sapulce bija uzskatāma kā suverenās varas orgāns Sodu likumu 100.p. nozīmē.

Satversmes Sapulce 1922.g. 15.februārī pieņēma likumu par Latvijas Republikas Satversmi, kuras 2.pants noteic, ka Latvijas valsts suverenā vara pieder Latvijas Tautai. Par suverenās varas nesēju nekas Satversme nav minēts, no tā izriet, ka ar Latvijas Republikas Satversmi vienīgi Latvijas Tauta atzīta par suverenās varas avotu un nesēju. Tauta, būdama nereāla, iekšējās attiecībās

neuzstājās kā tiesību subjekts, un tādēļ viņai piederošā augstākā (suverenā) vara pastāv tikai idejā, kā fikcijā.

Kā Saeima, tā Valsts Prezidents un Ministru kabinets, tāpat ministri, Valsts kontrole, tiesas, pēc Latvijas Republikas Satversmes būtības ir nevis ārpus likuma stāvoši (suvereni) orgāni, bet gan tie darbojas likuma (Satversmes) robežās un padoti likumam (Satversmei), kamdēļ tie uzskatāmi vienīgi par valsts varas augstākiem orgāniem, bet nevis par tādiem orgāniem, kuri stāvētu pāri tiesībām, kas ir nepieciešams elements suverenas varas jēdzienam. Kā pati Latvijas likumdevēja Satversmes Sapulce – nostājusies uz šāda viedokļa, noteikti redzams no 1922.g. 4.aprīļa likuma par Saeimas velēšanas un darbības traucēšanu, kurā paredzēts, ka personas, kas traucējušas Saeimas darbību tiek sodītas nevis par noziegumu pret augstāko (suvereno) varu (Sodu likumu 100.p.), bet par noziegumu (12. un 13.p.p.), ar tādu pašu sankciju (ieslodzījums pārmācības namā), kāda paredzēta par necienības izrādīšanu pret likumīgu varu (Sodu likuma 154.p. 3.d.), tas ir noziegums, kurš izpaudiv valsts likumīgās iestādes darbības traucēšanā. Līdzīga speciāla likuma, kurā būtu paredzēts (ar atsevišķu soda sankciju) Valsts Prezidenta vai Ministru Kabineta darbības traucēšanu, Latvijā nav izdots. Tā kā Latvijas Tauta, kurai vienīgi pieder Latvijas valsts augstākā (suverenā) vara nav reāls faktors un iekšējās attiecībās tā neuzstājās kā tiesību subjekts, bet ir fikcija, tad pats par sevi saprotams, ka pret šādu iedomātu (fiktīvu) objektu no krimināltiesiska viedokļa noziedzīgu nodarījumu

-105-

<http://www.archiv.org.lv/senats/faili/senats/lvva1533-1-634/LVVA-1533-1-634-0108.jpg>

pastrādāt nevar. Sakara ar izteikto, Senāta Apvienotā sapulce nolemj a t z ī t :

1) ka saskaņā ar Latvijas Republikas Satversmi augstākā (suverenā) vara pieder Latvijā vienīgi Latvijas Tautai, un Satversmē nav paredzēti nekādi reāli valsts varas orgāni, kuriem šāda vara piederētu Sodu likumu 100.p. paredzētā nozīmē un

2) ka Sodu likuma 128.p. minētais jēdziens „augstākā vara”, bija attiecināms uz Krievijas valstī pastāvošiem reāliem tiesību subjektiem ar šādas varas tiesībām, kādi reāli subjekti Latvijas demokrātiskā republikā nepastāv.

Закон и суд

Закон и суд: Вестник Русского юридического общества, 1929-1938: [Likums un tiesa: Krievu Juridiskas biedrības vētnesis, 1929-1938]. – Rīga: Latvijas Juristu biedrība, Senatora Augusta Lēbera fonds, 2000.

1.sēj. 1929: Nr. 1, sast. A.Šmite, A.Poriete; red. L.Krūmiņa. – Rīga: : Latvijas Juristu biedrība, Senatora Augusta Lēbera fonds, 2000, 14-16.lpp.; 12.-14.dubultsleja.

-12 (1.sleja)-

-14-

Судебная практика

Определение Общего Собрания Латвийского Сената от 15 марта 1929 г. о сущности Верховной Власти

Временным положением о Латвийских судах и судопроизводстве, от 6 декабря 1918 г., в Латвии введено в действие и вступило в законную силу Уголовное Уложение 1903 г. Ст. 128 Уложения (изд. Министерства Юстиции в латвийском переводе) предусматривает наказание, проявившему неуважение к Верховной Власти, а ст. 100 Уложения (в редакции 4 октября 1917 г.), между прочим, предусматривает наказание виновному в посягательстве на изменение существующего государственного строя или на смещение органов Верховной Власти или на лишение их возможности осуществлять таковую.

Для выяснения правильного смысла этих статей министр юстиции, на основании ст. 185 Учр. Суд. Уст. обратился в Общее Собрание Сената за разъяснением, в каком именно, смысле необходимо толковать в демократической Латвийской республике понятие «Верховной Власти» и что следует понимать под «носителем Верховной Власти».

Обращаясь к латвийскому переводу упомянутой статьи, приходится установить, что употребленный в латвийском переводе термин „augstāka vara“ не может быть признаваем вполне соответствующим употребленному в тексте русского закона термину «Верховная Власть», правильным же следует признавать термин,

*) В подлиннике означенного слова нет.

-12 (2.sleja)-

принятый для обозначения этой власти в декларациях Народного Совета и Учредительного Собрания, а равно во 2 ст. конституции Латвийской Республики, а именно «Суверенная Власть», ибо единственно в сем смысле употреблен термин «Верховная Власть», как в Уложении 1903 г., так и в основных Российских законах при обозначении **Монаршей** Власти, причем это понятие не совпадает с понятием «органов верховного управления», каковым обозначались высшие подзаконные органы управления России, противопоставляемые органам подчиненного управления.

Субъект Суверенной Власти возник и реально существует в государствах с монархическим строем, где этим термином обозначается власть, юридически не ограниченная и не подлежащая ограничению, т. е. власть, стоящая выше закона. Эта власть возвышается над всеми субъектами прав в государстве и в своей деятельности или волеизъявлении не может быть ни связана, ни ограничена. Даже в конституционной монархии, где; функции Верховной Власти в известной отрасли (законодательство) делегируются известной группе граждан, власть монарха в целом, по идее, остается неделимой и проявляется в праве монарха распустить по своему усмотрению законодательное учреждение, т. е. монарх и **впредь** в полном объеме продолжает считаться органом Суверенной Власти. В государствах с республиканским строем понятие суверенности не исчезло, но продолжает существовать, в идее как фикция в декларации, что Суверенная Власть принадлежит народу,

-13 (1.sleja)-

-15-

или, как это признается новейшим государственным правом — закону, resp праву.

Верховная (Суверенная) Власть в России до революции 1917 г., по существовавшим там законам, принадлежала монарху и приобреталась путем наследования, и монарх, как субъект, считался источником и носителем Суверенной Власти. Поэтому посягательство на личность монарха и престолонаследника рассматривалось, как бунт против Верховной Власти, каковое деяние предусматривалось 99 ст. Угол. Улож. Ст. 100 того же Уложения предусматривала наказание виновного в посягательстве на изменение основными законами установленного государственного строя в России или какой либо ее части или на порядок престолонаследия, или на отторжение от России какой либо ее части.

Актом 2 марта 1917 г. Российский Император отрекся от престола, сложил с себя Верховную (Суверенную) Власть и передал как трон, так равно с тронном соединенную Верховную (Суверенную) Власть своему брату, который в свою очередь актом 3 марта т. г. отказался принять это наследие и сообщил народу, что Верховная (Суверенная) Власть в России принадлежит Временному Правительству до тех пор, пока имеющее быть созданным Учредительное Собрание не установит правительственного строя в Российском Государстве.

Таким образом в 1917 г. был создан орган с Верховной (Суверенной) Властью — Временное Правительство.

В связи с упомянутой реконструкцией Российской государственной власти ст. 99 Угол. Улож. автоматически отпала, а ст. 100 Угол. Улож. законом 1917 г. 4 августа заново была изложена в следующей редакции:

«100 ст. Виновный в насильственном посягательстве на изменение существующего государственного строя в России или на отторжение от России какой либо ее части, или на смещение органов Верховной в государстве власти, или на лишение их возможности осуществлять таковую, наказывается:

каторгою без срока или срочною.

Посягательством признается как совершение сего тяжкого преступления так и покушение на него.

В латвийском переводе (кодификационного отдела) русский текст «смещение органов Верховной в государстве Власти» переведен „gāst valsts augstākās varas orgānus“: при дословном же переводе правильно было бы выразиться „gāst suverenas varas organus valstī“, т. е. разумея под органами как уже учрежденное (в России) Временное Правительство, так равно и те возможные органы Суверенной Власти, которые могли бы быть учреждаемы впредь вместо Временного Правительства (Всероссийское Учредительное Собрание) и единственно в этом смысле следует понимать упоминание в российском законе об органах Суверенной Власти во множественном числе. В виду этого при решении вопроса о том, кого именно следует признать органом (носителем) Верховной Власти в Латвии нельзя признать решающим текст указанного специального уголовного закона, но этот вопрос должен быть решен единственно согласно с положениями основных законов (конституции) Латвии.

Актом провозглашения Латвийского государства от 18 ноября 1918 г. в Латвии учрежден Латвийский Народный Совет, как носитель Верховной (Суверенной) Власти и в платформе Народного Совета принятой в тот же день, было постановлено, что Суверенная Власть в Латвии принадлежит Народному Совету до созыва Учре-

-13 (2.sleja)-

дительного Собрания. Вместе с тем Народный Совет в Латвии стал органом Верховной Власти, предусмотренным 100 ст. Угол. Уложения.

27 мая 1920 г. при созыве Учредительного Собрания принята декларация о Латвийском Государстве, коей было постановлено, что Суверенная Власть Латвийского Государства принадлежит Латвийскому народу.

1 июня т. г. Учр. Собрание издало временные правила о Латвийском государственном строе, в коих постановлено, что носителем Суверенной Власти Латвийского государства является Учредительное Собрание, задача которого состоит в разработке и издании основных государственных законов, и потому Учредительное Собрание рассматривалось как орган Суверенной Власти в смысле 100 ст. Угол. Улож.

15 февраля 1922 г. Учредительное Собрание приняло закон о конституции Латвийской Республики, 2 ст. которой постановляется, что Суверенная Власть Латвийского государства

принадлежит Латвийскому народу. О носителе Суверенной Власти в конституции не упоминается, из чего следует заключить, что конституцией Латвийской республики единственным источником и носителем признан Латвийский народ. Народ, будучи нереальным, внутри государства не выступает в качестве субъекта права и поэтому принадлежащая народу Верховная (Суверенная) Власть существует лишь в идее, как фикция. Как Сейм, так равно, Президент государства и Кабинет министров, а также и министры, Государственный контроль и суд, по существу конституции Латвийской Республики, вовсе не являются стоящими над законом (Суверенными) органами, они действуют только в пределах закона (конституции) и подчинены последнему, почему должны быть рассматриваемы единственно как высшие органы государственной власти, но отнюдь не органами которые возвышались бы над законом (правом), что является неперенным элементом понятия Суверенной Власти. Что Латвийский законодатель—Учредительное Собрание—стал на эту точку зрения, определенно явствует из закона 4 апреля 1922 г. о воспрепятствовании выборам и деятельности Сейма, в котором предусмотрено, что лица виновные в нарушении деятельности Сейма наказуются не за деяния против Верховной (Суверенной) Власти (Угол. Улож 100 ст.), а карается точно также (12 и 13 ст. ст.) (заключение в исправительный дом), как за выражение неуважения законной власти (Угол. Улож. 154 ст. ч. 3), т. е. за деяние, выразившееся в нарушении деятельности законного государственного учреждения. Подобного специального закона, в котором было бы предусмотрено нарушение деятельности Президента Государства или Кабинета министров, в Латвии не было издано. Так как Латвийский народ, которому единственно принадлежит Верховная (Суверенная) Власть Латвийского государства, не является реальным фактором и не выступает как субъект внутри государства, но является фикцией, то само собою разумеется, что против такого воображаемого (фиктивного) объекта с уголовно-правовой точки зрения, преступное деяние учинить не возможно. В связи со сказанным Общее Собрание Сената постановило признать:

1) что согласно Латвийской конституции Суверенная Власть в Латвии принадлежит единственно всему Латвийскому народу и в конституции не предусмотрены никакие реальные органы государственной власти, которым такая власть могла бы быть присвоена в значении, упо

-14 (l.sleja)-

-16-

мянутом в 100 ст. Уг Ул., и 2) что упомянутое в 128 ст. Уг. Ул. понятие «**Верховная Власть**» касалось существовавших в России реальных субъектов права облеченных правами такой власти, реальных носителей которой в Латвийской демократической республике не

существует.

Spriedums.

LATVIJAS SUVERENĀS TAUTAS VĀRDĀ,

1929. g. marta mēneša „15“ dienā, Latvijas Senats, Apvienotās Sapulces rīcības sēdē, kurā piedalījās:

Priekšsēdētājs-Senators M. Gobiņš,
K. Valters,
K. Ozoliņš,
Dr. Alloebers,
B. Nagujevskis,
A. Gubens,
Senatori A. Petersons,
J. Kalacs,
K. Purinš,
Fr. Zilbers,
Fr. Konradi,
J. Balodis,
Virspрокurors A. Charitonovskis,

Virssēkretārs v.i. O. Gubens,

caurlūkojis

Senata Vireprokurora 1927. g. 13. septembra priekšlikumu Nr. 455. Tie elietu ministru uzdevumā dēļ pasākaidrošanas, kā izprotams Latvijas apstākļos (Sodu lik. 128. p.) termiņš: „augetaka vara“ un ko Latvija faktiski var uzskatīt par šie augetakas varas organu un nesēju, izklauējot Vireprokurora atzinumu, atrod:

Ar 1918. g. 6. decembra „pagaidu nolikumiem par Latvijas tiesām un tiesāšanu kārtību“ Latvija ievēsti un stājušies spēkā bij. Krievijas 1903. g. sodu likumi. Šo sodu likuma 128. pantā (Tieslietu ministrijas izdevumā latviešu tulkojumā), starp citu noteikta eode tam, kas izradītie bezkaunīgu nodienību pret augetako varu, bet minsto sodu likuma 100. pantā (1917. g. 4. augusta redakcijā), starp citu, paredzēta eode tam, kas ar varu apdraudējie grozīt pastavošo valsts iekartu, vai gēst valsts augetakas varas organus, vai atņemt tiem iespēju šo varu izlietot. Lai noskaidrotu šo pantu pareizu ispratni Tieslietu ministre, pamatojoties uz Tiesu iek. lik. 135. p., griezies pie Senata Apvienotās Sapulces izskaidrot, kas ieti saprotams Latvijas demokratiska republika zem jēdziena „augetaka vara“, un kas uzskatams par šie augetakas varas nesēju.

Griežoties, viepirme, pie aprādītā panta latviska tulkojuma jākonstatē, ka latviešu tulkojumā lietotais termiņš „augetaka vara“ nav uzskatams par pilnīgi identisku bij. Krievijas likuma tekstā lietotam termiņam „*беззаконная власть*“, bet gan par pareizu būtu jāuzskata termiņš, kušš pieņemts šie varas apzīmējumam Tautas Padomes un Stveremes Sapulces kompetences (platformas) deklarējumos